
Perspectiva ANOSR cu privire la procesul de clasificare a universităților și de ierarhizare a programelor de studiu

Alianța Națională a Organizațiilor Studentești din România (ANOSR), în calitate de reprezentant legitim al studenților români, prezintă o analiză a procesului de clasificare a universităților și ierarhizare a programelor de studiu așa cum urmează să fie implementat conform Legii Educației nr. 1/2011 și a procesului de colectare a datelor inițiat de către Ministerul Educației. ANOSR consideră că ierarhizarea programelor de studii, respectiv clasificarea universităților reprezintă un proces ce necesită o atenție sporită din partea tuturor actorilor din mediul educațional.

Aspecte generale

În calitate de stat ce a aderat la principiile Procesului Bologna și și-a asumat implementarea acestuia în mod real, România trebuie să își asigure o evoluție coerentă și să se raporteze în mod constant la același set de principii. În contextul în care Procesul Bologna exclude din liniile sale de acțiune crearea topurilor și a clasamentelor promovând în același timp colaborarea între instituțiile de învățământ superior și participarea principalilor actori, ANOSR se teme că relațiile de concurență generate prin procesul de clasificare vor afecta o serie de direcții promovate de Procesul Bologna.

În acest context, ANOSR consideră fundamentală ca acest proces să fie unul ce are ca finalitate împărșirea în clase (rating) și nu ierarhizarea efectivă (ranking). Prin împărșirea în clase, înțelegem că în urma evaluărilor, programele de studiu nu vor fi distribuite în topuri propriu zise, ci vor fi plasate în categorii generale. Spre deosebire de ierarhizare, care setează profiluri predefinite și standardizează educația, inhibând flexibilitatea și diversitatea acestora, clasele utilizează o abordare mai largă care încurajează și accesarea informațiilor ce fac referire la calitatea educației și la domeniile mai greu de cuantificat.

Recomandăm cu tărie ca numărul de clase să fie relativ mic, pentru a contrabalansa efectele negative ale procesului în sine.

Procesul de colectare al datelor

Totodată, considerăm un aspect pozitiv colectarea de date de la universități cu privire la mediul universitar. Nu sunt puține situațiile în care deciziile ce fac referire la educația românească au fost luate neavând un studiu concret la bază, o analiză detaliată a situației sau date exacte. Un proces de colectare a datelor relevant poate legitima anumite rezultate, așa cum în același timp, dacă procesul nu se bazează pe o situație reală, acesta poate mai degrabă dăuna.

ANOSR a analizat datele preluate de la universități cu scopul realizării procesului de clasificare, însă consideră că acestea trebuie luate în considerare doar dacă reprezintă date reale, date care au fost la rândul lor colectate de către universitate și nu date istorice sau pixiere. (Exemplu – În ceea ce privește indicatorul Numărul studenților proveniți din medii socio-economice definite ca dezavantajate înmatriculați la programele de studii ale universității, acesta va fi luat în considerare numai dacă universitatea dovedește ca are o procedura internă prin care ține evidența acestor categorii de studenți).

Pentru ca această inițiativă să nu devină una contestată sau contestabilă, **transparența întregului proces** trebuie asigurată în mod constant.

ANOSR consideră că un proces reușit este în primul rând unul comun asumat, caracterizat de participarea tuturor actorilor din educație. Spre exemplu, este foarte important ca indicatorii să fie obiectiv construiți, iar ponderea lor să nu fie părtinitoare, ci susținută de argumente clare. Evidențierea constantă a persoanelor sau instituțiilor implicate în proces, consultarea tuturor actorilor relevanți, prezentarea permanentă a statusului procesului reprezintă câteva soluții în acest sens.

Analiză cu privire la efectele negative care au nevoie de masuri suplimentare pentru a fi înlăturate

A. Scaderea importanței acordată procesului de asigurare a calității

Unul din principalele riscuri ale procesului de clasificare a universităților și ierarhizare a programelor de studiu îl reprezintă concentrarea eforturilor universităților către obținerea unei poziții cât mai bune în ierarhie, și nu către asigurarea unui proces educațional calitativ continuu, cu atât mai mult cu cât finanțarea universităților depinde în mod direct de poziționarea în ierarhie. Ierarhizările și clasificările vor dicta principiile care stau la baza unei educații de calitate în România, punând presiune pe universități să neglijeze aspectele calitative. Aceste instrumente produc neîncredere între instituțiile de învățământ superior, afectând astfel cooperarea, mobilitatea, și recunoașterea între acestea. Este important ca universitățile să își concentreze eforturile către adevărata lor misiune și nu către un concurs de reputație.

Recomandări:

- Recomandăm evitarea proceselor de tip ranking și înlocuirea acestora cu procese de împărțire în clase (rating)
- Recomandăm ca ARACIS, în calitate de instituție responsabilă cu procesul de asigurare a calității

în România, să dezvolte proceduri astfel încât aspectele calitative să nu piardă din importanță (exemple: învățământul centrat pe student, implicarea studenților ca parteneri, procesele de asigurare internă a calității etc.). Aceste elemente nu pot fi transpuse în cifre ci necesită o abordare descriptivă.

B. Impactul asupra deciziei viitorilor studenți

Studenții au nevoie de acces independent și imparțial la informații de calitate referitoare la instituțiile de învățământ superior și la programele oferite. Aceștia nu sunt un grup omogen, au nevoi și preferințe diferite și sunt foarte capabili să își bazeze opțiunile pe informații calitative. Lipsa de informare atentă a populației cu privire la oferta educațională a universităților va determina ca decizia de a urma un anumit program de studiu să fie bazată pe considerente superficiale, ce țin de locul ocupat în clasamente, și nu pe nevoile individuale ale persoanelor.

Recomandări:

- creșterea transparenței în universități, prin publicarea pe site-urile universităților a rapoartelor de evaluare și autoevaluare instituțională și a programelor de studiu cât și a raportului studenților evaluatori.
- prezentarea pe site-urile universităților a cât mai multor informații pentru studenți, expuse într-o formă clară, completă și obiectivă și într-un limbaj comun.

C. Efectul de “etichetare” a absolvenților în funcție de programul de studiu finalizat

Un alt risc al ierarhizării programelor de studiu îl reprezintă lipsa egalității de șanse între absolvenți, adică modul în care mediul privat, respectiv angajatorii, se vor raporta la absolvenții care finalizează un anumit program de studiu. Este deja evident dezavantajul celor proveniți de la programele de studiu slab clasate, în favoarea celor de la polul opus, chiar dacă poate aceștia au un nivel ridicat de competențe.

Recomandări:

- Obiectivele procesului de clasificare precum și indicatorii utilizați trebuie să fie foarte clar precizate pentru a nu direcționa într-un fel sau altul angajatorii
- Aceste clasamente trebuie privite ca o serie de clasamente generale, care nu relevă în mod particular pregătirea studenților

D. Efectul de orientare a priorităților universităților după o listă de indicatori

Întrucât o pondere considerabilă din finanțare va depinde de performanța atinsă în raport cu o serie de indicatori stabiliți de MECTS, universitățile se vor orienta mai mult către indicatori decât către întregul proces prin care o universitate își atinge obiectivele. Deși acest lucru poate constitui o modalitate eficientă prin care statul își promovează politicile educaționale, poate deveni nociv pentru autonomia universitară dacă ponderea anumitor criterii este prea mare, sau dacă există aspecte neintegrate. Totodată, există riscul ca definirea criteriilor să se facă și în funcție de interese nelegitime.

Recomandări:

- Ponderea finanțării universităților pe baza indicatorilor de clasificare și ierarhizare să nu fie sub nicio formă majoritară (peste 50%)
- Implicarea comunităților academice în definirea listelor de indicatori (acest lucru poate garanta o bună corelare a acestora cu obiectivele stabilite de universități).
- Influențarea ponderii (importanței) criteriilor și/sau a indicatorilor de către universitate - de exemplu, importanța acordată de universitate unui criteriu/indicator (mică, mare, foarte mare) să influențeze ponderea în calcularea punctajelor finale.
- Echilibrarea importanței criteriilor, inclusiv între indicatorii de intrare (input) și cei de ieșire (output).

E. Impact asupra dimensiunii sociale a educației

ANOSR recunoaște importanța excelenței și a performanței în mediul universitar, însă este de părere că dimensiunea socială a educației, așa cum a fost asumată prin procesul Bologna, are beneficii pentru întreaga societate nu doar pentru individ în sine.

Utilizând o listă de indicatori cantitativi, ierarhizările și clasificările nu vor reflecta calitatea unei instituții de învățământ superior, pentru că nu vor reuși să reflecte aspectele complexe. Dimensiunea socială a educației necesită investiții semnificative atât de resurse cât și de timp, iar acestea nu pot fi evaluate doar de o serie de indicatori. Principalele problematice, ca de exemplu accesul la educație, lărgirea participării populației la educație, diversitatea studenților, îmbunătățirea condițiilor de studiu (calitatea căminelor, cantinelor, materialelor didactice etc) vor pierde teren în deciziile universităților în detrimentul domeniilor prestigioase, cum este de exemplu cercetarea. Mai mult, statul, prin mecanismele sale trebuie să încurajeze existența politicilor instituționale de echitate și acces și susținerea financiară corespunzătoare.

Totodată, este un fapt deja cunoscut că situația materială precară a unor studenți îi determină pe aceștia să aleagă universitățile cele mai apropiate din punct de vedere geografic, dispariția acestora

ducând la neparticiparea la învățământul superior a celor mai sus menționați.

Recomandări:

- definirea conceptului de grupuri dezavantajate și realizarea de studii la nivel național în acest sens
- existența procedurilor instituționale de evidență a caracteristicilor sociale și economice ale studenților
- crearea de mecanisme specifice de integrare a acestora în mediul universitar
- creșterea ponderii indicatorilor descriptivi cu privire la dimensiunea socială a educației în metodologie de evaluare a calității (ARACIS)

F. Întărirește și perpetuază diferențele dintre universități

O primă consecință a procesului de clasificare a universităților și ierarhizare a programelor de studiu va fi finanțarea diferențiată, crescută pentru universitățile bine plasate. Astfel, universitățile mai puțin performante vor avea bugete mai mici, și le va fi, astfel, mai greu să se dezvolte și să ajungă la nivelul celorlalte.

Altă consecință va fi alegerea de către potențialii studenți a universităților situate în topul clasamentului. Chiar dacă poate calitatea actului educational scade, faptul ca universitatile vor atrage cei mai buni candidați, acestea pot să își păstreze superioritatea în clasamente. Totodată, dat fiind faptul că angajatorii vor alege preferențial candidați de la cele mai bune universități, acestea, datorita „etichetei”, vor continua să aibă rezultate bune la indicatorii cu privire la angajabilitate.

Astfel, în loc să încurajeze o creștere a performanței întregului sistem de educație, ierarhizarea programelor de studii riscă să avantajeze un număr mic de universități de elită și să forțeze universitățile mai puțin performante să devină „fabrici de diplome”.

Recomandări:

- Crearea unor fonduri de dezvoltare care să poată fi accesate de universitățile mai puțin performante, pe baza asumării de către acestea a unor obiective de îmbunătățire a performanțelor.
- Găsirea de alternative în finanțare (mediul privat, cercetare, fonduri europene etc.)

G. Afectează aspectele necuantificabile

ANOSR este de părere că un învățământ de calitate reprezintă mult mai mult decât o serie de indicatori cantitativi. De exemplu, în ceea ce privește Învățământul Centrat pe Student, implementarea creditelor ECTS, implicarea studenților, rezultatele învățării, acestea nu pot fi evaluate decât descriptiv, prin detalierea modului în care acestea se implementează sau nu în mediul universitar. Cu atât mai mult cu cât aceste aspecte sunt greu de măsurat prin indicatori cantitativi, atenția acordată lor ar trebui să crească, însă acest lucru este puțin probabil datorită efectului de competiție între universități pe care ierarhizările îl au.

Recomandări:

- Accent crescut în încurajarea și promovarea procesului intern de asigurare a calității

H. Efecte asupra taxelor de studiu

În contextul finanțării universităților în funcție de performanță, vor exista universități care nu vor fi susținute financiar conform necesităților pe care le au. Necesitățile financiare ale universităților sunt aceleași indiferent de poziția ocupată în ierarhie, astfel că ANOSR este de părere că acestea vor fi acoperite prin alte mecanisme financiare (creșterea taxelor de studiu și a altor taxe percepute de universitate).

Recomandări:

- Echilibru între indicatori de input și indicatori de output
- Identificarea soluțiilor alternative la nevoile pe care universitățile le au (fonduri europene, proiecte de cercetare, parteneriate cu mediul privat, ș.a.m.d)

I. Afectează transparența și diversitatea

Având în vedere faptul că atât nevoile studenților de formare, dezvoltare și cunoaștere cât și nevoile pieței de muncă sunt complexe și diverse, îndreptarea intereselor universităților către același set de indicatori va afecta în mod cert diversitatea acestora dar și a programelor de studiu. Acest lucru este valabil și în cazul transparenței, care ar presupune ca, pentru a nu influența opinia publică și pentru a nu deveni părtinitoare, informațiile prezentate despre universități ar trebui să fie în conformitate cu profilul fiecăreia sau cel puțin să aibă un mare grad de neutralitate.

Concluzii

Indiferent despre ce societate este vorba (la nivel local, național sau internațional), clasamentele nu vor cuprinde niciodată mai mult decât primele câteva din universitățile/programele de studiu analizate.

ANOSR este de părere că educația, în general, înseamnă mult mai mult decât o serie de cifre. Topurile, oricât ar fi de complexe, nu pot arăta mai mult decât o imagine simplificată asupra universităților, privită dintr-un singur punct de vedere, al aceluia care decid asupra indicatorilor care contează cu edevărat.